

Suça Sürüklenen Çocuklar ve Suçun Ekonomisi

Author(s): Kerem Cantekin

Published: Nisan 23, 2026

URL: <https://katmanportal.com/?p=4528>

Abstract“Suça Sürüklenen Çocuklar” kavramını tartışırken önce bu meselenin çocuklara ait boyutundan bahsetmek gerekiyor. Biz çocuklara, “sen henüz kendinle ilgili sağlıklı kararlar alacak yeterlilikte değilsin.” diyoruz. Kendi tercihlerini yapacak yeterliliğe gelmemiş bir bireyin yaptığı eylemlerden dolayı cezalandırılması tutarsızlıktır.

“Suça Sürüklenen Çocuklar” kavramını tartışırken önce bu meselenin çocuklara ait boyutundan bahsetmek gerekiyor. Biz çocuklara, “sen henüz kendinle ilgili sağlıklı kararlar alacak yeterlilikte değilsin.” diyoruz. Kendi tercihlerini yapacak yeterliliğe gelmemiş bir bireyin yaptığı eylemlerden dolayı cezalandırılması tutarsızlıktır.

Katman Portalındaki ilk yazımı Suça Sürüklenen Çocuklar konusunda yazmak istiyorum. Bu tartışmanın odağında iki görüş var. Bu konu tartışılırken çoğunlukla baskın ve destek bulan görüş suç işleyen çocuk sayısının arttığını ve bu eylemleri yapan çocukların yeterli ceza almadığını, sonuç olarak da bunun yeni suçları teşvik ettiğini savunuyor. Suça sürüklenen çocuk kavramının en başta kendisinin çocuğu masum gösterdiği, bir insanın çocuk olduğu için yapılan eylemin cezasının indirilmesinin hata olduğu, ayrıca hapisanede ki koşulların da bu durumdaki çocuklar için fazla iyi olduğu dile getirilen görüşler arasında. Suç ve ceza kavramları ile ABD’de akademik olarak hapisanelerdeki mahkumların haklarını savunan bir arkadaşımın etkisi ile ilgilenmeye başlamıştım. ABD’deki hapisanelerin bir tür endüstriye dönüştüğünü, öyle ki kimi eyaletlerin hapisaneleri özelleştirip mahkum başına şirketlere para verdiğini ve hatta, her yıl hapisanelere belli sayıda mahkum göndermeyi garanti ettiğini öğrenmiştim. Bu kavramları araştırdıkça onların önce iktisatla bağlarını daha sonra da onların toplumda algılanışlarının da iktisatın bakış açısı ve araştırma yöntemleri ile ne kadar ilgili olduğunu öğrendim.

“Suça Sürüklenen Çocuklar” konusu aslında iktisat açısından incelenmesi sorunlu iki kavramı bir araya getiriyor. İlki ve aslında bu kavramın temelinde olan suç kavramı. Suçun ve suçun karşılığı olarak tanımlanan cezanın nasıl üretildiğini tanımlamak bir iktisatçı açısından zor bir konu. Oysa bir iktisatçı bu konuya bir kriminolog veya sosyologun yaklaşmadığı düzeyde kapsayıcı bir bakış açısı ile konuyu toplumun diğer boyutlarına ve en önemlisi üretime bağlayarak açıklayabilir. Ancak söz konusu çocuklar olunca, iktisatın problemleri olduğu ikinci kavram yani “çocuk” kavramı işin içine giriyor. “Çocuk” kavramının bir iktisatçı açısından sorunlarını hakkıyla tartışmak için belki birkaç yazıdan oluşan başka bir yazı dizisi gerekiyor. Ancak “Suça Sürüklenen Çocuklar”

kavramını tartışırken önce bu meselenin çocuklara ait boyutundan bahsetmek gerekiyor. Bu nedenle “Suça Sürüklenen Çocuklar” konusu ile ilgili ilk yazım çocuklar üzerine olacak.

Yazıma bu konuyu tartıştığım bir arkadaşımın bir sözü ile devam etmek istiyorum. A kişinin bıçakladığı B kişisi hayatını kaybetti. B kişisi sonuçta artık yok. Bu cümle zor bir cümle, devamını getirmek belki daha zor. Ancak bu konuyu etkili bir şekilde tartışmak ve çözüm bulmak istiyorsak bu düşünceyi devam ettirmeye mecburuz. Şöyle yazalım. B kişisi artık yok. B ve en azından birinci derecede yakın çevresi ki buna arkadaşlarını da dahil edebiliriz, karşılaşabilecekleri en acı sonuçla karşılaştılar. A kişisi hala hayatta. Bu durumda A’ya ne yapmak lazım? Onun da mı hayatını bitirmeliyiz? Ya da A’nın B’ye ödediği bedelin suçluluğunu hissetmesini ve yaptığı şeyin acısını hissetmesini mi sağlamalıyız? Burada ne yapacağımızı neyi yapmayı amaçladığımız belirler. Amacımız intikamsa, B’ye bunu yapan A bir daha gün yüzü görmemeli diyebiliriz. Bunu diyorsak yaptığımız eylemin ertesi gün C’nin D’yi bıçaklamasını önleyip önlemediği umurumuzda olmaz. Bizi ilgilendiren B’nin intikamını almaktır.

İkinci amacımız bu tür olayların bir daha olmasını önlemek olabilir. Burada izleyebileceğimiz birkaç farklı yol vardır. İlki A’ya olabilecek en büyük cezayı verip C’nin gözünün korkmasını ve ertesi gün D’yi bıçaklamamasını sağlayabiliriz. Ya da A’yı yeniden eğitiriz, teknik terimi kullanırsak rehabilite ederiz. Onun suç işlemesine neden olan bir yere kadar koşullar, bir yere kadar karakteri, hissettiği duygular ve tercihleridir. Bunları değiştirebileceğimizi düşünüyorsak değiştirmeye çalışır daha az insanın suç işlemesini sağlamaya çalışırız. Bunu sadece bir insan bıçaklanıp öldürüldüğünde değil, örneğin yaralandığında, dövüldüğünde, sözle aşağılandığında yaparsak, daha küçük eylemlerin sonrasında yeniden eğitilen insanların daha büyük suçları işleme ihtimali azalır.

Elbette, bu mantığı korkutma adı verilen strateji için de kullanabiliriz. Küçük suçları sert bir şekilde cezalandırırsak insanlar suç işlemekten korkar böylece daha büyük suçlar da işlenmez. Bu mantık kriminolojide Kırık Camlar Teorisi olarak geçer. Kırık Camlar Teorisine göre mahallede bir cam kırıldığında bunun cezasız kalması ertesi gün daha büyük suçların işlenmesinin önünü açar (Wilson ve Kelling, 1982). “Yeniden eğitme” ve “korkutma” modellerinin temelinde ise suç işleme tercihi neyin belirlediği sorusu vardır. Bir insan neden suç işler? Bunun nedeni onun içinde yer alan, belki doğuştan var olan, belki hala küçük bir çocuk sayılacağı bir yaşta oturan ama en azından bir noktadan sonra değişmez olan bir suç işleme güdüsü müdür? Yoksa suç işleme eğilimini yaratan, insanların yetiştiği ve sonrasında da yaşadığı koşullar mıdır? “Suç işleme tercihi” diye bir tercih tanımlayabilirsek o tercih bir noktadan sonra değişmez bir tercih midir yoksa değişebilir mi? Eğer değişmezse yeniden eğitimin bir anlamı yoktur. Ancak söz konusu insan, suçun bedelini olabildiğince arttırarak suçtan vazgeçirilebilir.

Tartışmanın bu noktasında “suça sürüklenen çocuklar” ve “suç işleyen yetişkinler”in yolu ayrılıyor. “Çocuk” modern Dünya’da nerede yaşayacağına, hangi okula gideceğine, kimlerle görüşeceğine, odasında bulanabilecek eşyalara, kısacası kendi hayatı ile ilgili hiçbir şeye karar verme yetkisi olmayan bir insandır. Bu kararı onun adına veren kişiler çocuğun velileridir. Kimi

durumlarda bu görevi bir kurum da üstlenebilir. Neden bu insanlara kendi hayatları ile ilgili karar verme hakkını tanımıyoruz? Bu soruyu özellikle çoğul olarak sordum. Bu tanıma veya tanımama durumu çocuktan sorumlu kişi veya kurumlardan bağımsızdır. Toplumdaki insanlar olarak biz çocuk hakkında karar alma hakkının bu kişi veya kurumlarda olduğunu kabul ediyorsak, bu durumun değişmesi için sesimizi yükseltmiyorsak, çocukların kendi hayatları ile ilgili kararları verememesinde bizim de sorumluluğumuz vardır.

Elbette neden çocuklara bu şekilde davranıldığı basit bir şekilde açıklanabilir. Şöyle diyebiliriz. “Çocuk kendi kişiliği ve karakteri henüz oturmamış bir insandır. Kendi tercihlerinin sonuçlarını tam olarak algılayamaz. Dolayısı ile bu insanlar yetişkin ve çocuk adına bu kararları vermeye yetkin birisinin ya da bir kurumun sürekli gözetiminde olmalı; çocuk adına kararlar bu kişi veya kurumlarca verilmelidir.” Biz çocuklara, ki burada Dünya’nın önemli bir bölümünde reşit olma yaşının 18 olduğunu dikkate alarak, 18 yaşından küçük herkesi kastediyorum, diyoruz ki “Senin henüz kişiliğin veya etrafındaki Dünya ile ilgili algin veya bilincin yerli yerine oturmadı. Kendinle ilgili sağlıklı kararlar alamazsın. Sen yeterince olgunlaşana kadar seninle ilgili kararları yasalarla belirlenmiş kişiler veya kurumlar verecek.”

Acaba hata mı yapıyoruz? Öncelikle soralım. Çocukların kişiliği 7, 3 veya 2 yaşında ve daha doğduğu anda DNA tarafından belirlenmiş oluyor mu? Burada bir not düşmek lazım. Aslında mesele sadece kişilik değil. Bir insanın kişiliği veya karakteri, zihnindeki temel güdüler, onu sevindiren, korkutan, acı ve mutluluk veren olaylar ne olursa olsun insan yaşadığı topluma uyum sağlayabilir. Büyümek sadece kendi karakterini oturtmakla sınırlı değildir; aynı zamanda o karakter ile yaşadığı toplumda nasıl yaşayacağını da öğretir insana. 16 veya 17 yaşındaki çocuğun karakteri oturmuş olsa bile bu karakter ile etrafındaki Dünya ile nasıl uyum içinde yaşayacağını bilmiyor olabilir.

Yeniden soralım. Haklı mıyız? İnsanların farklı seçimlerinin sonuçlarını algılayamadıkları, dolayısıyla neyi nasıl tercih edeceklerini bilmedikleri bir dönem var mıdır? Seçenek 1 ile Seçenek 2 arasında kaldıkları zaman hangi seçeneğin onlar için daha faydalı olacağını anlayamadıkları bir dönem? Eğer varsa o zaman bir insanın neyi tercih etmesi ve neyi tercih etmemesi gerektiğinin ancak bu dönemin sonunda oturacağını söyleyebiliriz. Doğrudan tercihlerden alınacak mutluluk veya acı değişmese bile, tercihlerle ilgili algılar bu dönemde oturacaktır. Böyle bir insanın varlığı iktisat bilimi için oldukça sorunludur. İktisat bilimi 19. yüzyıldaki marjinal devrim sonrasında temeline insanların tercihlerini almıştır. Öyle ki Makroekonomi gibi bir ülkenin tamamını kapsayan alanlarda bile teorilerin tek tek insanların davranışlarından çıkararak yapılması gerektiğini savunan kaydadeğer sayıda iktisatçı vardır (Sbordone vd., 2010).

İnsanların tercihleri bu bilim için bu kadar kritikken bu tercihlerin arkasındaki nedenlerin sorgulanması genellikle ikincil konu olarak görülür. Çoğunlukla iktisat modellerinde insanların tercih modelleri yani neyi neye tercih ettikleri bellidir ve değişmez. A bireyi için Seçenek 1 Seçenek 2’den iyi ise çoğu modelde bu öyle kalır. Oysa A henüz çocuksa, çocuk için henüz Seçenek 1’in mi yoksa Seçenek 2’nin mi daha iyi olduğunu anlayacak düzeyde algısı

oturmamıştır. Çocuk bu algıyı yetişkin bir birey haline geldiğinde kesin olarak oturtacaktır. Çocukların bu algıyı oturtma süreci bu tercihlerin varlık nedenini bize açıklayacak süreçtir. Bu süreç konusunda iktisatçılar olarak hala yeterince bilgili olmadığımızı düşünüyorum, ki buna bence iktisadın çocuk problemi diyebiliriz.

İktisat bilimi bireylerin tercihlerine dayanan modeli suç konusuna da uyarlamıştır. Bu konudaki en meşhur makale Becker'e aittir (Becker vd., 1974). Becker en azından insanların bir bölümünde suçtan mutlu olma duygusunun olduğunu varsayar. Burada mutlu olmanın illa suçun kendisinden değil suçun sonuçlarından mutlu olma olabileceğinin altını çizelim. Ancak belli bir suçtan alınan bu mutluluk belli bir zaman biriminde suç işledikçe azalır. Aynı hafta içinde ikinci suç insanı birinciden az mutlu eder. Becker'e göre bu insanlar suçtan aldıkları mutluluk sıfıra inene kadar suç işler. Onları bu suçu işlemekten vazgeçirecek tek şey suçun bedeli yani cezadır. Ancak ceza arttıkça insanlar suçtan mutluluk duysalar da bu mutluluğun bedelinin fazla olduğuna karar verirler ve işledikleri suç miktarını azaltır ya da suç işlemeyi bırakır. Ama daha çok ceza daha fazla polis, mahkeme ve hapisane demektir. Toplum da suç oranı ile suç önlemenin maliyeti arasında bir tercih yapar.

Bu yazı için bu algıyı suça sürüklenen çocuklara uyarlamaya çalışalım. Çocuğu kendine ait kararları veremeyecek bir insan olarak tanımlamıştık. Kendi kararlarını verene kadar onunla ilgili kararları ondan sorumlu bir yetişkin veya kurum veriyordu. Bu yetişkin ve kurumun bir görevinin çocuğun kendine zarar verecek yönlere sapmasını önlemek ve çocuğa hayatını toplumla uyum halinde olacak şekilde kuracak bilinci kazandırmak olduğunu not edelim. Bir an için Becker'in modelini sorgulamadan kabul edelim. "Suç"u önlenin tek yolu onun bedelini arttırmak olsa bile bireyin sağlıklı seçim yapabilmesi için bu bedeli tam olarak kavrayabilecek bilinçte olması gerekir. Bizim toplumsal olarak yaptığımız tanıma göre çocuk işlediği davranışın suç olduğunu ve bedelini 18 yaşında tam anlamı ile kavrayabilir.

Bir çocuk belli bir yaştan sonra -ki bazı toplumlarda bu yaş epey küçük olabiliyor- suç olarak tanımlanan bir eylem yaptığında toplum ona tutarsız bir şekilde davranır. Çocuk, karşısındaki mahkeme tarafından kendi davranışlarından sorumlu bir yetişkin gibi kabul edilir. Buna "suça sürüklenen çocuk" kavramı ile tanımlanan bütün çocuklar dahildir. Çocuk olmanın tek etkisi Türkiye'de cezaların daha az olmasıdır. Cezaların az olması çocuğun söz konusu eylemden sorumlu tutulduğu gerçeğini değiştirmez. Ki, suça sürüklenen çocuklarla ilgili son tartışmada "suç işleyen insan çocuk değildir", "yetişkinler gibi yargılanmalı" görüşleri de dile getiriliyor. Suç işleyen bir insan çocuk değilse, onu artık kendi davranışlarından sorumlu bir yetişkin olarak kabul edeceksek artık ona kendi kararlarını alabilme hakkını vermemiz gerekir. Ancak suça sürüklenen çocuklar söz konusu olduğunda söz konusu bireyler yetişkin, zanlı ve mahkumların sahip olduğu hakların önemli bölümüne sahip değildir. Örneğin kendilerine avukat tutamazlar. O konuda karar yetkisi çocukların velisinde veya ondan sorumlu olan kurumdadır. Hapishanede kimin kendislerini ziyaret edeceğine karar veremezler. Hakimın karşısında olduğu anlar dışında sistem ona hala çocuk olarak davranır. Suça Sürüklenen Çocuklar konusu çocuğun günümüz toplumundaki birey ile birey olma sürecindeki insan arasında sürekli değişen belirsiz konumunun

en belirgin hale geldiği örneklerden birisidir. Kendi tercihlerini yapacak yeterliliğe gelmemiş bir bireyin, yaptığı eylemlerden dolayı cezalandırılması en hafif tabiri ile tutarsızlıktır.

Bu durumda ne yapacağız? İlk baştaki örneği alalım. A isimli çocuk B isimli kişiyi bıçakladı. B'nin de çocuk olup olmaması önemli değil. B yaşı kaç olursa olsun artık yok. Biz ne yapacağız? Öncelikle şunu algılayalım. Suç konusu ile ilgili çok klişe bir soru vardır. İşlenen suçtan birey mi sorumludur toplum mu? Çocuk suçları işlenen suçtan toplumun sorumlu olduğu en net durumdur. Çocuk ile ilgili kararları alan anne, baba veya kurumun daha ciddi bir sorumluluğu olsa da onlara bu görevi veren, çocuğu onların kararlarına uymaya zorunlu bırakan toplumdur. Eğer bu bireylerin ve kurumların görevi çocuğun hata yapmasını önlemek ve onun toplumla uyum halinde yaşayacak bilince sahip olmasını sağlamaksa o birey ve kurumlar başarısız olmuştur. Onlara bu görevi veren bizler de bu başarısızlıkta pay sahibiyiz.

Bu durumda bir çocuk bir insanı öldürdüğünde ne olacak? Cevap cezalandırma değil yeniden eğitim, teknik terimi kullanırsak rehabilitasyondur. Bu eylem, çocuktan sorumlu bireylerin veya kurumun kendi ellerinde olan veya olmayan nedenlerle görevlerini yapamadığını gösterir. Gerekirse bu kişi ve kurumlar görevlerini daha etkili şekilde yapabilmeleri için desteklenmeli, gerekirse yeni kişi ve kurumlara bu görev aktarılmalıdır. Gerekiyorsa bu yeniden eğitim süreci 18 yaşını aşabilir; çocuğun kendi kararını vereceği, reşit kabul edileceği yaş daha ileri atılmalıdır. Bu yeniden eğitim sürecinde çocuk gözetim altında da tutulabilir. Yaptığı eylemin suçluluğunu hissettirmek de bu çabanın bir parçası olabilir. Ancak bu yapılanlar çocuğu hayata daha etkili bir şekilde hazırlama amacıyla yapılmalıdır. Kendi eylemlerinden sorumlu olmayan bir birey söz konusu olduğunda intikam duygusu ile hareket eden bir adalet mekanizması tutarsızdır.

Bu yazdığım size adaletsiz geliyorsa iki yaşındaki bir çocuğun bir şekilde başka bir bireyin ölümüne neden olduğu durumu düşünün. Bu yaştaki bir çocuktan, yaptığı eylemlerinden dolayı intikam almanın tutarsızlık olduğu konusunda çoğu okurumla aynı fikirde olduğumu düşünüyorum. En fazla onun bu eylemini önleme görevine sahip olanlardan intikam alınabilir. Çünkü, o çocuk eyleminin sonuçlarını düşünerek hareket edecek yaşta değildir. Peki bu durum hangi yaşa kadar devam eder? Bu sorunun cevabı tartışmaya açık olsa da biz mevcut yasalarımızda bu yaşı 18 olarak tanımlıyoruz. Yasalarımız 17 yaşındaki çocuğun da kendi eylemlerinin sonuçlarını algılayacak kapasiteye henüz ulaşmadığı varsayımına dayalıdır. Eğer yanılıyorsak, 17 yaşındaki bir birey artık bir çocuk sayılmayacak olgunluğa eriştiyse, yasanın değişmesi ve bireyler hangi yaşta kendi kararlarını verecek olgunluğa eriştiğini kabul ediyorsak - bu yaş 17, 16 15 ya da 14 olabilir- birey o yaşta reşit kabul edilmelidir.

Kaynakça

Becker, G. S., & Landes, W. M. (Eds.). (1974, January). Essays in the Economics of Crime and Punishment.

Sbordone, Argia M.; Tambalotti, Andrea; Rao, Krishna; Walsh, Kieran James (2010-10-01). "Policy Analysis Using DSGE Models: An Introduction". Rochester, NY.

Wilson, James Q.; Kelling, George L. (March 1982). “Broken Windows”. www.theatlantic.com

Published by Katman Portal · Nisan 23, 2026 · <https://katmanportal.com/?p=4528>